

Wojciech Roszkowski

SPÓŁKI Z KAPITAŁEM ZAGRANICZNYM A ZAMOŻNOŚĆ GMIN

W artykule analizowana jest zależność pomiędzy obecnością kapitału zagranicznego a poziomem zamożności gmin w Polsce w latach 1994–2000. Wykorzystano w tym celu wskaźnik nasycenia spółkami z kapitałem zagranicznym oraz wskaźnik zamożności gmin, przy czym skoncentrowano się na analizie w granicach dawnych dzielnic historycznych. Zauważono i opisano istotne różnice w oddziaływaniu kapitału zagranicznego pomiędzy zamożnymi gminami ziem zachodnich i Wielkopolski a ich odpowiednikami w byłej Galicji i Królestwie Kongresowym. Skonstatowano, iż system dochodów budżetowych nie zapewniał gminom bezpośrednich korzyści z obecności na ich terenie firm z udziałem kapitału zagranicznego.

W literaturze wielokrotnie podkreślana jest pozytywna współzależność pomiędzy obecnością kapitału zagranicznego a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego układów lokalnych (na przykład Błuszkowski, Garlicki 1996; Dziemianowicz 1997; Smeńkowski 2000). Miasta i gminy, które potrafiły przyciągnąć kapitał zagraniczny, mają z tego tytułu różnorodne korzyści – na przykład stworzenie nowych miejsc pracy, wprowadzenie nowych technologii lub stylów zarządzania w lokalnych firmach, zwiększenie lokalnej bazy podatkowej oraz wzrost konkurencyjności układu lokalnego jako całości.

Spróbujmy prześledzić zależność pomiędzy obecnością kapitału zagranicznego w polskich gminach a poziomem ich zamożności. Wykorzystamy przy tym dwa wskaźniki. **Wskaźnik nasycenia** (spółek z kapitałem zagranicznym, SKZ) będzie to iloraz liczby spółek z kapitałem zagranicznym w odniesieniu do 1000 mieszkańców gminy. Wskaźnik ten obliczymy dla okresu 1994–2000 łącznie (SKZ_{sum}). Stanowiąc on będzie średnią arytmetyczną z siedmiu ilorazów obliczanych oddzielnie dla każdego roku. **Wskaźnik zamożności** (dochody własne *per capita*, DWPC) stanowić będzie iloraz dochodów własnych gmin w latach 1994–2000 do liczby mieszkańców. Wskaźnik ten również obliczymy łącznie dla okresu 1994–2000 (średnia arytmetyczna obliczana na podobnych zasadach jak powyżej, oznaczymy ją $DWPC_{sum}$).

Aby zachować porównywalność danych (zachodzą zmiany wartości pieniądza w czasie), dochody nominalne zostaną corocznie przemnożone odpowiednimi wskaźnikami inflacji (CPI) do poziomu cen roku 1994.

Zastosowanie średnich arytmetycznych z badanego okresu pozwoli ograniczyć dwa potencjalne źródła błędów naszych wskaźników. Po pierwsze, pozwoli zmniejszyć znaczenie nietypowych, jednostkowych w skali roku, przyrostów lub ubytków badanych wielkości (na przykład anormalny wzrost dochodów gminy spowodowany jednorazową sprzedażą mienia). Po drugie, zniweluje wpływ zmian administracyjnych, podczas których badane zjawiska mogły zmienić swoje natężenie – zastosowanie w mianowniku aktualnej dla danego roku liczby ludności umożliwi porównywanie wszystkich jednostek w ujęciu dynamicznym. Posługując się wybranymi wskaźnikami, musimy zdawać też sobie sprawę z ich niedoskonałości poznawczej. O ile bowiem wskaźnik DWPC oddaje dosyć dobrze zarówno ilościowe, jak i jakościowe zróżnicowanie mierzonego zjawiska (poziom lokalnej zamożności w układzie terytorialnym) – o tyle wskaźnik SKZ przedstawia głównie aspekt ilościowy obecności kapitału zagranicznego. A więc mówi przede wszystkim o koncentracji spółek z kapitałem zagranicznym, niewiele zaś o ich wielkości i wynikach finansowych. Z uwagi jednak na niedostępność danych dotyczących aspektów jakościowych na poziomie lokalnym – zmuszeni będziemy wykorzystać w analizie właśnie wskaźnik nasycenia.

Mimo powyższych zastrzeżeń, wskaźnik nasycenia SKZ raczej pozytywnie koresponduje z innymi wskaźnikami ekonomicznymi, które pośrednio związane są z obecnością kapitału zagranicznego. Przeprowadzając obliczenia dla zagregowanych danych powiatowych w roku 2000, stwierdzamy silne zależności prezentowane w tab. 1.

Tab. 1. Korelacje pomiędzy nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym a wybranymi wskaźnikami ekonomicznymi dla powiatów w roku 2000 (N = 373)

Wyszczególnienie	Nasycenie SKZ ₂₀₀₀
Średnie wynagrodzenie brutto	0,511**
Wielkość wpływów z PIT	0,571**
Wielkość wpływów z CIT	0,513**
Wpływy z PIT <i>per capita</i>	0,635**
Wpływy z CIT <i>per capita</i>	0,583**

Uwaga 1: zastosowano współczynnik korelacji liniowej Pearsona (test dwustronny). Zarówno w tej tabeli, jak i we wszystkich następnych dwie gwiazdki przy wyniku korelacji (**) oznaczają, iż jest ona istotna na poziomie $p < 0,01$, jedna gwiazdka (*) zaś oznacza istotność na poziomie $p < 0,05$. Brak gwiazdki oznacza nieistotność statystyczną.

Uwaga 2: we wszystkich tabelach niniejszego artykułu źródła stanowią obliczenia własne na podstawie danych GUS i Ministerstwa Finansów.

W dalszej części artykułu przejdziemy do analizy na poziomie gminnym. Zbiorowość polskich gmin zostanie podzielona ze względu na osiągnięte wartości wskaźnika DWPC_{sum} na pięć równolicznych przedziałów (kwintyli). Podzielimy w ten

sposób populację gmin na grupy uszeregowane pod względem zamożności. Pierwszą grupę kwintylową oznaczać będziemy w opisie jako gminy „najbogatsze” (w tabelach jako Q1), piątą grupę kwintylową zaś jako „najbiedniejsze” (w tabelach Q5). Również i w tym przypadku podział na grupy kwintylowe obliczymy dla okresu 1994–2000 łącznie.

Tab. 2. Nasylenie spółkami z kapitałem zagranicznym a poziom zamożności gmin w latach 1994–2000 (N = 2484)

Wyszczególnienie	Liczba spółek z kapitałem zagranicznym na 1000 mieszkańców – SKZ _{sum}	
	Średnia	Odchylenie standardowe
Pierwszy kwintyl zamożności – Q1 _{sum}	0,907	1,410
Drugi kwintyl zamożności – Q2 _{sum}	0,395	0,361
Trzeci kwintyl zamożności – Q3 _{sum}	0,250	0,297
Czwarty kwintyl zamożności – Q4 _{sum}	0,113	0,166
Piąty kwintyl zamożności – Q5 _{sum}	0,053	0,089

Jak pokazuje tabela, nasylenie spółkami kapitału zagranicznego największe jest w gminach „najbogatszych” (jednocześnie w grupie tej występuje największe zróżnicowanie tego zjawiska), najmniejsze zaś – w gminach „najbiedniejszych” (tam również zróżnicowania wartości nasylenia są najmniejsze). Można przypuszczać, że zależność ta ma charakter proporcjonalny – wskaźnik SKZ systematycznie rośnie wraz ze wzrostem zamożności gmin. Aby zweryfikować to przypuszczenie, zamiast przedziałów klasowych Q1–Q5 zastosujemy zmienną ciągłą DWPC.

Tab. 3. Korelacja pomiędzy nasyleniem spółkami z kapitałem zagranicznym a zamożnością gmin

	Pearson Cor. dla SKZ _{sum}	Sig.	N
DWPC _{sum}	0,344**	0,000	2484

Współczynnik korelacji liniowej Pearsona pomiędzy dwoma użytymi wskaźnikami potwierdza spodziewany związek pomiędzy kapitałem zagranicznym a poziomem zamożności. Zależność ta jest istotna statystycznie w skali ogólnopolskiej, ale nie jest zbyt silna.

W literaturze regionalistycznej wielokrotnie podkreślane były terytorialne zróżnicowania w przebiegu zjawisk społeczno-ekonomicznych w Polsce (na przykład Zienkowski 1994; Kołodziejski 1995; Lodkowska-Skoneczna et al. 1996;

Jałowiecki 1996; Zarycki 1997; Gorzelak, Jałowiecki 1998). Niektórzy autorzy wskazywali, iż zróżnicowanie to ma długie korzenie historyczne, sięgające kilku stuleci, przy czym znaczącą rolę odegrał okres zaborów, szczególnie zaś lata 1815–1918. Pomimo upływu ponad 80 lat, podczas których trzykrotnie zmieniał się ustrój Rzeczypospolitej, oraz dwóch wojen, które przetoczyły się przez jej terytorium – granice zaborów są do dziś widoczne w polskiej przestrzeni. Z uwagi na ten aspekt interesujące będzie zbadanie, jakie wartości przyjmuje współczynnik SKZ w granicach dawnych dzielnic historycznych.

Zastosujemy podział na cztery regiony, w których piętno historii najsilniej utrwaliło się w strukturach gospodarczych: ziemie dawnego zaboru rosyjskiego (Kongresówka, KON), ziemie dawnego zaboru austriackiego (Galicja, GAL), ziemie dawnego zaboru pruskiego (Wielkopolska, WLK) oraz ziemie niemieckie przyznane Polsce w wyniku konferencji w Teheranie, Jałcie i Poczdamie (tzw. ziemie zachodnie i północne, ZZP).

Tab. 4. Nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym a dzielnice historyczne

Wyszczególnienie	Średnie nasycenie SKZ _{sum}	
	ziemie zachodnie i Wielkopolska	Galicja i Kongresówka
Q1 _{sum}	0,880	0,961
Q2 _{sum}	0,465	0,259
Q3 _{sum}	0,342	0,145
Q4 _{sum}	0,246	0,087
Q5 _{sum}	0,214	0,051
Pearson Cor. dla DWPC _{sum}	0,552**	0,236**
Sig.	0,000	0,000
N	1012	1477

Zależność pomiędzy kapitałem zagranicznym a poziomem zamożności jest nadal widoczna, jednakże rysuje się jej regionalne zróżnicowanie. Po pierwsze, „najbogatsze” gminy Galicji i Kongresówki mają wyższe wartości wskaźnika nasycenia niż „najbogatsze” gminy ziem zachodnich i Wielkopolski. W pozostałych grupach kwintylowych wskaźnik zawsze przyjmuje wyższe wartości w regionach zachodnich. Po drugie, na podstawie współczynnika korelacji Pearsona można stwierdzić, iż związek SKZ-DWPC jest silniejszy w regionach leżących bliżej granicy zachodniej, słabszy zaś na ziemiach dawnego zaboru rosyjskiego i austriackiego.

Możemy więc potwierdzić, że **teza, jakoby obecność kapitału zagranicznego wpływała na wzrost zamożności gmin w Polsce, jest prawdziwa w odniesieniu**

do skali całego kraju – z zastrzeżeniem, iż siła tego wpływu jest zróżnicowana regionalnie. W tym miejscu trzeba przypomnieć, iż zastosowany podział na grupy kwintylowe odnosi się do populacji gmin całej Polski, tak więc dystrybucja gmin „najbogatszych” i „najbiedniejszych” w poszczególnych dzielnicach historycznych jest niejednorodna. Na przykład w grupie kwintylowej Q1_{sum} na 497 gmin, 169 jednostek¹ (34%) jest położonych w granicach dawnej Galicji i Kongresówki, zaś 328 jednostek (66%) na ziemiach zachodnich i w Wielkopolsce.

Zajmiemy się teraz analizą obecności kapitału zagranicznego w „najbogatszych” gminach Polski. Zbadamy omawianą zależność w wyodrębnionej populacji gmin Q1_{sum}.

Tab. 5. Korelacja pomiędzy nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym a zamożnością gmin „najbogatszych”

Wyszczególnienie	Pearson Cor. dla SKZ _{sum}	Sig.	N
ZZP i WLK – Q1 _{sum}	0,533**	0,000	328
GAL i KON – Q1 _{sum}	0,082	0,244	169

Wnioski są niezwykle ciekawe. O ile wpływ spółek z kapitałem zagranicznym na zamożność gmin zachodnich jest w tej grupie nadal silny, o tyle w przypadku gmin byłych zaborów austriackiego i rosyjskiego jest on nieistotny statystycznie.

Oznacza to, iż **obecność kapitału zagranicznego ma znikomy wpływ na poziom dochodów własnych najbardziej zamożnych gmin dawnej Galicji i Kongresówki**. Chociaż wpływ ten widoczny jest wyraźnie w „najbogatszych” gminach zachodnich regionów Polski, to jednak **„najbogatsze” gminy w Polsce centralnej i południowo-wschodniej opierają swoją zamożność na innych podstawach**. Konstatacja ta jest zaskakująca w świetle poprzednio wykonanych analiz, z których wynikało, iż średnia wartość wskaźnika SKZ_{sum} dla gmin grupy kwintylowej Q1 Galicji i Kongresówki jest wyższa (0,961) niż analogiczna wartość dla gmin Wielkopolski i ziem zachodnich (0,880). Mimo więc większego nasycenia spółkami z kapitałem zagranicznym – wpływ tego czynnika na poziom zamożności „najbogatszych” gmin Galicji i Kongresówki jest nieistotny.

Obserwację tę potwierdzają również skonstruowane modele regresji liniowej – oddzielnie dla dzielnic wschodnich i zachodnich. Dodatkowe modele porównawcze utworzono dla populacji gmin Galicji i Kongresówki należących do dolnych grup kwintylowych (Q2, Q3, Q4, Q5) oraz dla gmin „najbogatszych” (Q1) w tych regionach. Uzyskane w modelach wartości R² informują, że na ziemiach zachodnich i w Wielkopolsce około 30% obserwowanej wysokości dochodów własnych gmin *per capita* w latach 1994–2000 zostało wyjaśnione przez nasycenie spółka-

¹ Liczby te odnoszą się okresu 1994–2000 jako całości. W poszczególnych latach liczebność gmin w grupach kwintylowych ulegała niewielkim wahaniom.

mi kapitału zagranicznego. W przypadku obszarów Galicji i Kongresówki dotyczyło to tylko około 6% zmiennych.

Przy podziale gmin byłego zaboru austriackiego i rosyjskiego według kwintyli zamożności model skonstruowany dla gmin „najbogatszych” okazał się nieistotny statystycznie, zaś skonstruowany dla gmin pozostałych – wyjaśniał około 17% zmienności analizowanych danych.

Tab. 6. Modele regresji liniowej SKZ_{sum} na $DWPC_{sum}$

Wyszczególnienie	Współczynnik determinacji R^2	Współczynnik Beta	Poziom istotności <	N
ZZP+WLK – wszystkie gminy	0,304	0,552	0,000	1012
GAL+KON – wszystkie gminy	0,055	0,236	0,000	1477
GAL+KON – gminy $Q1_{sum}$	model nieistotny statystycznie			
GAL+KON – gminy $(Q2-Q5)_{sum}$	0,168	0,412	0,000	1308

Na podstawie przeprowadzonych do tej pory analiz możemy stwierdzić, iż **wpływ kapitału zagranicznego na zamożność układów lokalnych nie jest w Polsce jednorodny. Wpływ ten silniej przejawia się bliżej zachodniej granicy państwa. Na wschodzie występuje również, lecz raczej w jednostkach mniej zamożnych, i charakteryzuje się mniejszą siłą niż na zachodzie.**

Bardziej szczegółowy obraz omawianych zależności pomiędzy zmiennymi SKZ i DWPC przyniesie nam zastosowanie współczynnika korelacji Pearsona w szeregach jednorocznych.

Tab. 7. Współczynniki korelacji Pearsona dla zmiennych SKZ i DWPC według dzielnic historycznych – wszystkie gminy Polski

Q1–Q5	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ZZP + WLK	0,442**	0,465**	0,525**	0,534**	0,493**	0,489**	0,444**
p <	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1004	1010	1010	1011	1012	1012	1010
GAL+KON	0,174**	0,176**	0,352**	0,237**	0,193**	0,282**	0,276**
p <	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	1454	1474	1474	1476	1477	1477	1474

Przy analizie wartości współczynnika Pearsona dla zbiorowości wszystkich gmin w Polsce nadal widoczna jest zależność pomiędzy zamożnością gminy a nasyce- niem spółkami kapitału zagranicznego. Zależność ta w każdym roku i dla każdego regionu jest istotna statystycznie. W zbiorze gmin zaborów austriackiego i rosyj- skiego zależność ta charakteryzuje się dużą zmiennością z roku na rok. W zbiorze gmin ziem zachodnich i Wielkopolski możemy z kolei zaobserwować trend pole- gający na zwiększaniu siły analizowanego związku do 1997 r., a następnie jego słabnięciu. Trend ten prawdopodobnie nie jest związany ze skutkami powodzi z roku 1997. Wniosek taki wypływa z dodatkowych analiz, w których wyeliminowa- niano gminy dotknięte powodzią. W tak okrojonej populacji siła związków korela- cyjnych nie zmienia się w sposób zauważalny, po roku 1997 zaś trend słabnący się utrzymuje.

Analizując wartości współczynnika Pearsona w populacji „najbogatszych” gmin w Polsce, widzimy zależność pomiędzy zamożnością gminy a nasyceciem spół- kami z kapitałem zagranicznym głównie w zbiorze gmin Polski zachodniej.

Tab. 8. Współczynniki korelacji Pearsona dla zmiennych SKZ i DWPC według dziel- nic historycznych – „najbogatsze” gminy Polski

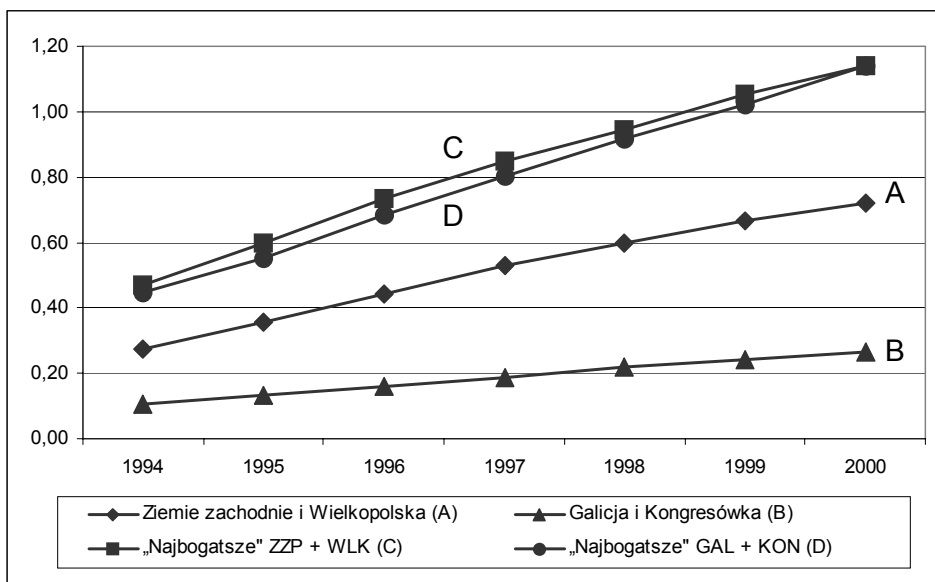
Q1	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ZZP + WLK	0,441**	0,454**	0,509**	0,530**	0,480**	0,461**	0,391**
p <	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	333	326	326	311	308	295	287
GAL + KON	0,007	0,052	0,113	0,088	0,061	0,143*	0,144*
p <	0,928	0,500	0,142	0,235	0,404	0,043	0,038
N	158	170	170	186	189	202	209

W „najbogatszych” gminach dzielnic zachodnich – podobnie jak i w populacji wszystkich gmin – siła analizowanego związku zwiększa się do roku 1997, na- stępnie zaś ulega zmniejszeniu (tutaj również na podstawie obliczeń wykluczono wpływ skutków powodzi). Inaczej funkcjonuje omawiany związek w „najbogat- szych” gminach byłej Galicji i Kongresówki. Zależność ta przez kolejne lata jest nieistotna statystycznie, dopiero w latach 1999 i 2000 przyjmuje niskie wartości na poziomie istotności < 0,05. Ponownie potwierdzona została więc prawidło- wość, iż na zamożność grupy najbogatszych gmin leżących na obszarach byłego zaboru rosyjskiego i austriackiego nikły wpływ ma obecność spółek z kapitałem zagranicznym.

Pojawienie się silniejszej oraz istotnej statystycznie zależności SKZ-DWPC w „najbogatszych” gminach regionów wschodnich w latach 1999 i 2000 może skłó- nić do postawienia hipotezy, że zachodzi tutaj pewnego rodzaju „fazowe przesun- ięcie przestrzenne”. To znaczy, że na skutek coraz intensywniejszej infiltracji

kapitału zagranicznego do regionów wschodnich, pozytywne efekty jego obecności pojawiają się z kilkuletnim opóźnieniem (w porównaniu z regionami zachodnimi).

Aby sprawdzić to przypuszczenie, przeanalizujemy średnie wielkości wskaźnika SKZ. W latach 1994–2000 na obszarze całej Polski obserwujemy jego systematyczny wzrost. Nie budzi to zdziwienia, gdyż z roku na rok zwiększa się liczba zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym, a wielkość zainwestowanego w Polsce kapitału zewnętrznego systematycznie rośnie². W literaturze przedmiotu wcześniej też został opisany fakt, iż kapitał zagraniczny koncentruje się w zachodnich regionach Polski oraz w wielkich miastach, zwłaszcza w aglomeracji warszawskiej (na przykład Dziemianowicz 1996). Przyjrzyjmy się zatem dynamice wskaźnika nasycenia SKZ w poszczególnych dzielnicach historycznych, dodatkowo wyodrębniając grupy gmin „najbogatszych”.

Rys. 1. Średnie wartości wskaźnika nasycenia SKZ w latach 1994–2000 według dzielnic historycznych

Jak widać na rys. 1 – dynamika nasycenia spółkami z kapitałem zagranicznym w odniesieniu do wszystkich gmin Galicji i Kongresówki jest wyraźnie niższa niż w przypadku wszystkich gmin ziem zachodnich i Wielkopolski. Inaczej jest w zbiorze gmin „najbogatszych”. Wskaźnik SKZ w regionach wschodnich przyjmuje średnie wartości bardzo zbliżone do wartości w regionach wschodnich. Odrzucić więc należałoby tezę, jakoby brak zależności pomiędzy SKZ a zamożno-

² Por. np. coroczne „Listy największych inwestorów zagranicznych” przygotowywane przez PAIZ.

ścią gmin był skutkiem opóźnienia w infiltracji kapitału do regionów wschodnich. **Zarówno w dzielnicach wschodnich, jak i zachodnich procesy lokalizacji kapitału w gminach „najbogatszych” zachodzą z jednakową intensywnością i dynamiką.**

Co w takim razie może być przyczyną różnic w oddziaływaniu kapitału zagranicznego pomiędzy „najbogatszymi” gminami ziem zachodnich i Wielkopolski a ich odpowiednikami na obszarach byłej Galicji i Królestwa Kongresowego? By spróbować odpowiedzieć na to pytanie, wykorzystamy szczegółowe dane źródłowe o dochodach jednostek samorządu terytorialnego pochodzące z GUS, którymi dysponujemy dla sześciu lat: 1994–1999. Z danych tych wyodrębnimy takie pozycje klasyfikacji budżetowej, które najbardziej znacząco wpływają na dochody własne gmin. Z powodów wymienianych w pierwszej części artykułu tutaj również przeliczymy wartości nominalne do poziomu cen roku 1994. Następnie oddzielnie dla każdej kategorii dochodów obliczymy średnie arytmetyczne dla okresu 1994–1999 oraz utworzymy wskaźniki w przeliczeniu na mieszkańca. Wskaźniki te będziemy w skrócie nazywali DKB (dochody według klasyfikacji budżetowej). Dochody własne w analizowanym okresie stanowiły średnio 48,7% dochodów gmin ogółem. Kategorie dochodowe wymienione w tab. 9 obejmują 84% kwoty wszystkich dochodów własnych gmin w Polsce w latach 1994–1999.

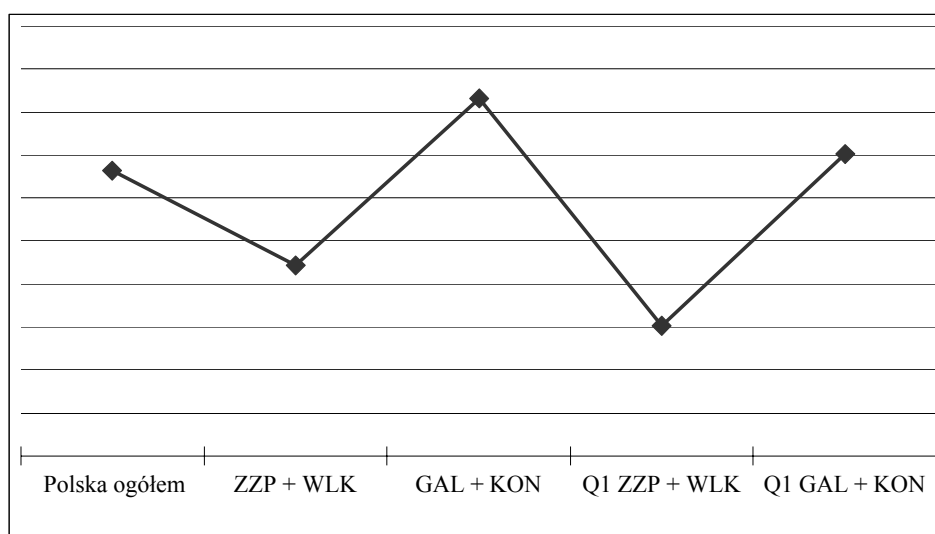
Analiza dwóch ostatnich kolumn tab. 9 nie przynosi niespodzianek. Jak można było się spodziewać, w niemalże wszystkich kategoriach budżetowych dochody osiągane przez „najbogatsze” gminy Polski są wyższe od średniej ogólnopolskiej. Zróżnicowanie regionalne pomiędzy zamożnymi gminami regionów wschodnich i zachodnich widoczne jest i tutaj. W „najbogatszych” gminach zlokalizowanych na ziemiach zachodnich i w Wielkopolsce największe różnice w porównaniu ze średnią ogólnopolską dotyczą: opłaty eksploatacyjnej, opłat lokalnych, dochodów z dzierżawy nieruchomości, dochodów pochodzących z różnych opłat związanych z gospodarką nieruchomościami oraz ze sprzedaży gruntów i nieruchomości. W „najbogatszych” gminach Galicji i Kongresówki największe różnice stwierdzamy w kategoriach: podatku dochodowego od osób prawnych (CIT), dochodów pochodzących z odsetek na rachunkach bankowych, opłaty eksploatacyjnej oraz podatku od nieruchomości od osób prawnych. Jedyną kategorią, która w gminach „najbogatszych” przyjmuje niższe wartości niż w skali ogólnopolskiej, są dochody z podatku rolnego od osób fizycznych. Przyczynę tego stanu można częściowo wytłumaczyć w ten sposób, iż podatek rolny nie jest istotnym źródłem dochodów budżetów miast (Swianiewicz 1996, s. 167). A że miasta i gminy miejsko-wiejskie stanowią ponad 61% populacji gmin „najbogatszych”, więc siłą rzeczy dochody z podatku rolnego są w tej grupie stosunkowo niższe.

Tab. 9. Średnioroczne dochody *per capita* według wybranych kategorii budżetowych w latach 1994–1999

Rozdział i paragraf DKB	Opis klasyfikacji budżetowej	Polska ogółem	Q1 ZZP + WLK	Q1 GAL + KON
do	dochody ogółem	331,48 zł	444,61 zł	466,23 zł
dw	dochody własne ogółem	167,00 zł	280,09 zł	318,04 zł
9009-15	PIT	55,54 zł	74,57 zł	90,29 zł
9013-55	podatek od nieruchomości (os. prawne)	26,93 zł	59,15 zł	86,53 zł
9019-51	podatek rolny (os. fizyczne)	13,84 zł	9,84 zł	5,36 zł
7552-32,35,43	sprzedaż majątku – nieruchomości	10,84 zł	32,34 zł	19,68 zł
9019-55	podatek od nieruchomości (os. fizyczne)	8,28 zł	12,34 zł	12,57 zł
9020-58	opłata skarbową	6,82 zł	10,55 zł	18,99 zł
7395-70	pozabudżetowe dofin. inwestycji – gospodarka komunalna	3,13 zł	6,12 zł	4,46 zł
9019-52	karta podatkowa	2,55 zł	4,25 zł	5,42 zł
9492-81	odsetki na rachunkach bankowych	2,28 zł	4,64 zł	8,11 zł
9015-16	CIT	2,13 zł	4,88 zł	10,21 zł
7552-33	dzierżawa nieruchomości	2,10 zł	7,11 zł	3,15 zł
8995-64	różne opłaty (w tym eksploatacyjna)	1,87 zł	8,51 zł	6,03 zł
9019-57	opłaty lokalne	1,51 zł	5,43 zł	4,01 zł
7552-64	różne opłaty – nieruchomości	1,20 zł	3,79 zł	2,85 zł
9013-61	podatek transport. (os. prawne)	0,85 zł	1,44 zł	1,87 zł
7395-64	różne opłaty – gosp. komunalna	0,22 zł	0,64 zł	0,47 zł

Zajmiemy się obecnie analizą związków korelacyjnych pomiędzy wskaźnikami SKZ a DKB. Poszczególne kategorie dochodowe podzielimy na trzy grupy ze

względu na różnice regionalne występujące w związkach korelacyjnych pomiędzy nimi a wskaźnikiem nasycenia spółkami z kapitałem zagranicznym. Pierwszą analizowaną grupę dochodów nazwiemy dochodami typu „W”. Zróżnicowanie regionalne związku pomiędzy nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym (SKZ) a poszczególnymi kategoriami dochodów budżetowych (DKB) zaliczonymi do tej grupy odpowiada określonemu modelowi, który na wykresie przyjmuje kształt litery „W”. **W tej grupie siła związków pomiędzy kategoriami dochodowymi a wskaźnikiem SKZ osiąga minima w dzielnicach zachodnich.**

Rys. 2. Model regionalnego zróżnicowania gminnych dochodów typu „W” (siła związków między zmiennymi SKZ a DKB)

Z punktu widzenia celu, jaki sobie postawiliśmy (znalezienia przyczyny różnic w oddziaływaniu kapitału zagranicznego w gminach pierwszego kwintylu Q1), dochody grupy „W” są dla nas mniej interesujące. Kategorie dochodowe grupy „W” korelują ze wskaźnikiem nasycenia SKZ odmiennie niż w zbiorze dochodów własnych ogółem, nie wyjaśniają nam więc opisanych na początku artykułu współzależności. Warto jednak skomentować kilka prawidłowości występujących w tej grupie.

Największe zróżnicowanie siły badanych związków SKZ-DKB zachodzi w kategorii udziałów w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT). Zróżnicowanie to jest tym bardziej istotne, iż podatek ten zapewniał gminom w analizowanym okresie 36% dochodów własnych średniorocznie. W skali ogólnopolskiej oraz w gminach Galicji i Kongresówki związek SKZ-PIT jest wyraźny, w gminach zachodnich ogółem – słabszy, w najbogatszych gminach zachodnich zaś – nieistotny statystycznie.

Mając na uwadze zakres czasowy przeprowadzanych badań (1994–1999), należy jednak wystrzegać się głębszych analiz takiego zróżnicowania. Po pierw-

Tab. 10. Współczynniki korelacji Pearsona pomiędzy zmienną SKZ a wybranymi kategoriami dochodów budżetowych – według dzielnic historycznych i grup kwintylnowych – dochody grupy „W”

Rozdział i paragraf DKB	Udział w dochodach własnych	Polska ogółem	ZZP + WLK N = 1012	GAL + KON N = 1477	QI ZZP + WLK N = 328	QI GAL + KON N = 169
9020-58	4,0%	0,568**	0,500**	0,640**	0,495**	0,610**
7552-64	0,6%	0,399**	0,272**	0,542**	0,200**	0,510**
9009-15	36,0%	0,417**	0,143**	0,574**	0,009	0,493**
9019-55	5,2%	0,331**	0,208**	0,384**	0,143**	0,306**
7552-32,35,4	35,3%	0,357**	0,304**	0,415**	0,232**	0,288**
9015-16	1,0%	0,265**	0,153**	0,361**	0,071	0,258**
7395-64	0,1%	0,110**	0,068*	0,166**	0,029	0,198**
9013-61	0,5%	0,212**	0,122**	0,244**	0,033	0,144

Uwaga: opis kategorii klasyfikacji budżetowej jak w tab. 9.

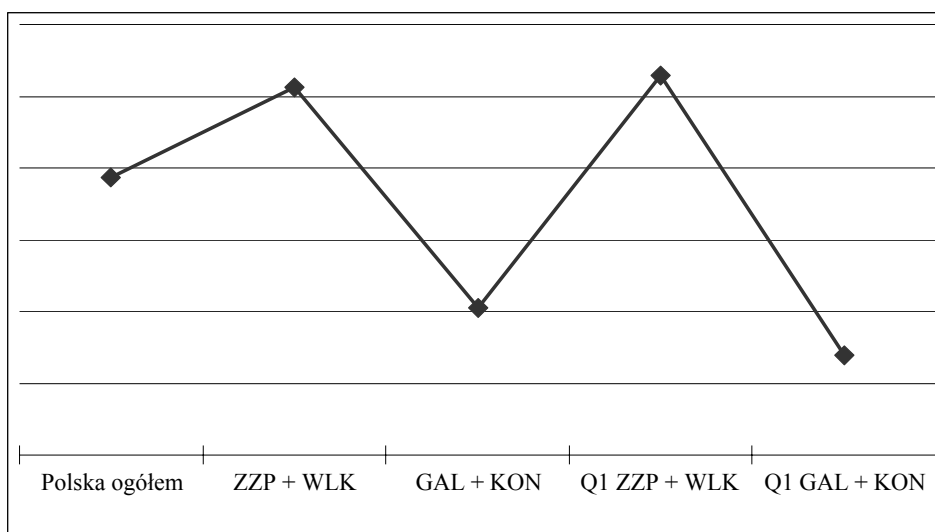
sze – stwierdzić należy, że sposób dystrybucji podatku dochodowego od osób fizycznych powodował, iż nie był on idealnym wskaźnikiem poziomu dochodów mieszkańców. Miał on bardziej charakter demograficzny („pogłówne” na poziomie województw) niż podatkowy, gdyż do 1999 r. na jego dystrybucję oddziaływała liczba mieszkańców gminy, a nie faktyczne wpływy (Gilowska 1998, s. 102–103). Po drugie – niemal corocznie zmieniały się zasady przekazywania gminom udziału w tym podatku (podwyższanie wpływów w latach 1997 i 1998, dodatkowo ich znaczne zwiększenie w przypadku niektórych miast). Szczegółowa analiza obserwowanego zróżnicowania związku SKZ-PIT wymagałaby dodatkowych badań, znacznie wykraczających poza zakres niniejszego artykułu.

Druga pod względem wartości kategoria w grupie „W” to dochody z rozdziału „gospodarka gruntami i nieruchomościami”, obejmujące wpływy ze sprzedaży składników majątkowych. Średnio co 16. złotówka dochodów własnych w „najbogatszych” gminach Galicji i Kongresówki oraz gminach Polski ogółem pochodziła z tego źródła. W „najbogatszych” gminach ziem zachodnich i Wielkopolski była to już co 9. złotówka. Wpływy te często dotyczyły sprzedaży gruntów lub nieruchomości pod inwestycje zagraniczne, stąd też stosunkowo silne związki korelacyjne SKZ-DKB.

Najsilniejsze jednak korelacje w grupie „W” dotyczyły dochodów z opłaty skarbowej. Pobierana jest ona od czynności cywilnoprawnych (na przykład od umów spółek, umów sprzedaży majątku, dzierżawy, najmu) i od czynności administracyjnych (na przykład od podań, zezwoleń). Z punktu widzenia naszych zainteresowań istotne jest to pierwsze źródło, funkcjonowanie spółki z kapitałem zagranicznym wymaga bowiem częstego uiszczania opłaty skarbowej. Prawdopodobnie tę potwierdzają dane, z których wynika, iż największe udziały opłaty skarbowej w dochodach własnych miały w badanym okresie: miasto stołeczne Warszawa, Piaseczno, Raszyn, Dobra Szczecińska i Tarnowo Podgórne – a więc gminy znane z dużej koncentracji kapitału zagranicznego.

Analogiczny problem, jaki sygnalizowaliśmy przy dochodach pochodzących z udziałów w PIT, pojawia się przy analizie wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT). Zasady obliczania 5-procentowego udziału gmin w tym podatku zmieniły się w roku 1997, tak więc przez pierwszą połowę analizowanego okresu udziały w CIT były obliczane w zależności od rentowności zakładu, a w drugiej połowie – w zależności od liczby zatrudnionych. Dodatkowo, samorząd terytorialny nie ma wpływu na skalę ulg, zwolnień i odroczeń tego podatku, często stosowanych uznaniowo przez urzędy skarbowe. Tak więc brak zależności pomiędzy SKZ a CIT w „najbogatszych” gminach regionów zachodnich również wymagałby bardziej szczegółowych badań. Warto tylko zanotować, iż wpływy z tego podatku mają w gminach „najbogatszych” większe znaczenie niż średnio w Polsce. W analizowanym okresie średnioroczny udział CIT w dochodach własnych wynosił 1,7% w gminach Q1 ziem zachodnich i Wielkopolski oraz 2,9% w gminach Q1 Galicji i Kongresówki.

Drugą analizowaną grupę dochodów nazwiemy dochodami typu „M”. Zróżnicowanie regionalne związku pomiędzy nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym (SKZ) a poszczególnymi kategoriami (DKB) zaliczonymi do tej grupy odpowiada modelowi, który na wykresie przyjmuje kształt litery „M”. **Siła związków pomiędzy kategoriami dochodowymi a wskaźnikiem SKZ osiąga w tej grupie maksima w dzielnicach zachodnich.**

Rys. 3 Model regionalnego zróżnicowania gminnych dochodów typu „M” (siła związków między zmiennymi SKZ a DKB)

W gminach pierwszego kwintylu Q1 kategorie dochodowe grupy „M” korelują ze wskaźnikiem nasycenia SKZ w podobny sposób jak wskaźnik dochodów własnych DWPC. Oznaczać to może, choć nie musi, iż w gminach „najbogatszych” kapitał zagraniczny ma na zmienne te wpływ podobny, jak na ich dochody własne. Prześledźmy więc współzależności występujące w niniejszej grupie.

Największe różnice w sile związków ze zmienną SKZ w populacjach gmin „najbogatszych” występują w kategorii dochodowej 7552-33, oznaczającej dzierżawę lub najem gruntów i nieruchomości. W „najbogatszych” gminach regionów zachodnich korelacja DKB-SKZ jest bardzo silna, w gminach Galicji i Kongresówki jest nieistotna statystycznie. Ciekawe będzie porównanie tej kategorii z omawianą wcześniej w grupie „W” kategorią „wpływy ze sprzedaży składników majątkowych”.

Ze względu na udział poszczególnych dochodów ze składników majątkowych w dochodach własnych, jak też ich średnioroczną wartość *per capita*, zróżnicowania regionalne wykazują stałe prawidłowości: więcej wpływów do budżetów przynoszą dochody ze sprzedaży mienia. Kiedy jednak w analizie weźmiemy pod uwagę czynnik nasycenia spółkami z kapitałem zagranicznym – okazuje się,

Tab. 11. Współczynniki korelacji Pearsona pomiędzy zmienną SKZ a wybranymi kategoriami dochodów budżetowych – według dzielnic historycznych i grup kwintylnowych – dochody grupy „M”

Rozdział i paragraf DKB	Udział w dochodach własnych	Polska ogółem	ZZP + WLK	GAL + KON	Q1 ZZP + WLK	Q1 GAL + KON
		N = 2489	N = 1012	N = 1477	N = 328	N = 169
9019-52	1,5%	0,626**	0,714**	0,529**	0,760**	0,599**
7552-33	1,0%	0,541**	0,711**	0,240**	0,766**	0,111
9492-81	1,1%	0,128**	0,267**	0,114**	0,216**	0,049
9019-57	0,6%	0,511**	0,701**	0,124**	0,747**	0,016
7395-70	1,9%	0,124**	0,165**	0,020	0,158**	-0,079

Uwaga: opis kategorii klasyfikacji budżetowej jak w tab. 9.

Tab. 12. Porównanie dochodów ze składników majątkowych w latach 1994–1999 według regionów historycznych

Docho	ZZP + WLK	Q1 ZZP + WLK	GAL + KON	Q1 GAL + KON
Sprzedaż – <i>per capita</i>	17,74 zł	32,34 zł	6,10 zł	19,68 zł
Dzierżawa – <i>per capita</i>	3,47 zł	7,11 zł	1,17 zł	3,15 zł
Sprzedaż – udział w dochodach własnych	7,8%	10,5%	3,6%	6,9%
Dzierżawa – udział w dochodach własnych	1,3%	1,7%	0,8%	1,2%
Sprzedaż – korelacja z SKZ	0,304**	0,232**	0,415**	0,288**
Dzierżawa – korelacja z SKZ	0,711**	0,766**	0,240**	0,111

iż w regionach zachodnich bardzo silnie koreluje on z dochodami pochodzącymi z dzierżawy majątku.

Obserwowane rozbieżności pozwalają postawić ciekawą hipotezę: samorządy gmin regionów wschodnich i zachodnich różnią się co do preferencji dotyczących pozyskiwania dochodów ze składników majątkowych. **W gminach regionów zachodnich, w których nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym jest duże, preferowana jest dzierżawa lub wynajem. W gminach regionów centralnych i wschodnich – sprzedaż.** Dzieje się tak pomimo znaczącej różnicy (na korzyść sprzedaży) w wielkości dochodów pochodzących z obydwu porównywanych kategorii. Z pewnością w regionach zachodnich w preferencjach tych odgrywa jakąś rolę czynnik polityczny (obawa przed wykupieniem przez kapitał zagraniczny?). By jednak sprawdzić dogłębniej niniejszą hipotezę, potrzebne byłyby dodatkowe badania.

Powróćmy jednak do analizy związków SKZ-DKB. Równie duże różnice, jak w przypadku dzierżawy mienia, zachodzą w kategorii dochodowej 9019-57 (opłaty lokalne od osób fizycznych). Główną rolę w strukturze tych opłat odgrywa opłata targowa, mniejszą – opłata miejscowa (pobierana tylko w miejscowościach wypoczynkowych). Wydaje się, że wysoki związek korelacyjny występujący na ziemiach zachodnich i w Wielkopolsce spowodowany jest tym razem wpływem granicy. Z jednej strony znaczne przychody z tytułu opłat lokalnych charakteryzowały w badanym okresie gminy przygraniczne (tzw. handel targowiskowy). Z drugiej strony – jak już zauważyliśmy wcześniej – także nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym jest większe w regionach bliższych zachodniej granicy Polski.

Aby wyjaśnić zróżnicowanie dochodów z odsetek na rachunkach bankowych (9492-81), zaznaczmy najpierw, iż w tej kategorii dochodów, niezależnie od regionu historycznego, zachodzi następująca prawidłowość: im bogatsza gmina, tym większe posiada dochody z odsetek bankowych. W regionach zachodnich dochody z odsetek korelują z nasyceniem SKZ silniej niż we wschodnich. W „najbogatszych” gminach poszczególnych regionów związki korelacyjne są słabsze niż w przypadku zbiorowości wszystkich gmin położonych w tych regionach. Zachodzi tu prawdopodobnie następujący ciąg logiczny: większy udział gmin pierwszej grupy kwintylowej Q1 w regionach zachodnich (co oznacza wyższe dochody z odsetek) + większe nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym w regionach zachodnich = występują silniejsze korelacje pomiędzy SKZ a dochodami z odsetek na rachunkach bankowych.

Związki korelacyjne wskaźnika SKZ i kolejnej kategorii – 9019-52 (dochody z karty podatkowej) – analizowane regionalnie, przyjmują co prawda na wykresie kształt litery „M”, jednakże jako jedyne współczynniki są silne w „najbogatszych” gminach zarówno regionów wschodnich, jak i zachodnich. Ta forma opodatkowania miała duże znaczenie na początku lat dziewięćdziesiątych, gdyż sprzyjała podejmowaniu działalności gospodarczej przez drobnych przedsiębiorców. Jednakże z wpływem lat dochody gmin z tytułu karty podatkowej systematycznie malały. Dodatkowo dochody te są silnie zróżnicowane regionalnie, ich koncen-

tracja występuje na przykład na Podhalu, Mazowszu, Kaszubach oraz w okolicach Poznania i Częstochowy. Wyjaśnienie, dlaczego występują w silnym związku z nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym, wymagać będzie również znacznie bardziej szczegółowych badań.

W grupie „M” na uwagę zasługuje jeszcze jedna kategoria dochodowa: 7395-70, czyli dochody uzyskane ze źródeł pozabudżetowych na dofinansowanie zadań inwestycyjnych w dziale „gospodarka komunalna”. W grupie tej związku SKZ-DKB są nieistotne statystycznie w gminach regionów wschodnich. Najczęściej w badanych gminach w tej klasyfikacji mieściły się wydatki na kanalizację, oczyszczalnie ścieków i wodociągi³. Opisywana grupa dochodów gromadzi zwykle te środki, które samorzady pozyskały z funduszy zewnętrznych. Często były to preferencyjne pożyczki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska lub innych instytucji tego typu. Rzadziej – wkłady pieniężne uzyskane od podmiotów gospodarczych.

Obserwowane różnicowanie regionalne związku pomiędzy tą kategorią dochodową a nasyceniem w spółki z kapitałem zagranicznym pozwala na postawienie następującej hipotezy. Samorzady regionów zachodnich charakteryzują się wyższymi wskaźnikami sprawności instytucjonalnej (Swianiewicz et al. 2000). Czynniki te mają prawdopodobnie wpływ na jakość przygotowywanych wniosków pożyczkowych, lepsze zdolności negocjacyjne z lokalnymi firmami oraz jakość obsługi inwestorów zagranicznych. Stąd też wyższe nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym zauważa się wśród gmin o wysokich dochodach ze źródeł pozabudżetowych.

Trzecia grupa dochodów własnych gromadzi kategorie dochodowe, których różnicowanie w związkach ze wskaźnikiem nasycenia SKZ zachowuje się inaczej (atypowo) niż wcześniej analizowane, dlatego też nazwiemy ją grupą gromadzącą dochody typu „A”.

Dochody pochodzące z podatku od nieruchomości osób prawnych stanowiły w badanym okresie istotną część dochodów własnych gmin. Pomimo to w „najbogatszych” gminach regionów historycznych ich związek korelacyjny z nasyceniem w spółki z kapitałem zagranicznym jest nieistotny statystycznie. Trudno jest określić przyczynę takiego stanu rzeczy. Być może jako wyjaśnienie może posłużyć różnicowanie wielkościowe, własnościowe i branżowe przedsiębiorstw zagranicznych. Po pierwsze, tylko nieliczne z nich mają charakter zakładów wielkopowierzchniowych (hipermarkety, hale produkcyjne). Po drugie, mogą one nie być obciążone – w odróżnieniu od przedsiębiorstw krajowych – „balastem” mienia zbędnego. Firmy zagraniczne, konkurujące na rynkach międzynarodowych, nie mogą ponosić zbyt wysokich kosztów, efektywniej więc wykorzystują posia-

³ Dziedziny te były najczęściej wymieniane jako najważniejsze inwestycje II kadencji samorządu (na podstawie ankiety przeprowadzonej przez IBnGR na zlecenie EUROREG na początku 2000 r. w ramach projektu finansowanego przez KBN „Rola samorządu terytorialnego w lokalnym rozwoju gospodarczym”). Na to, iż inwestowanie w kanalizację, wodociągi i oczyszczalnie ścieków było również najważniejsze w I kadencji, wskazuje Swianiewicz (1996, s. 150–158).

Tab. 13. Współczynniki korelacji Pearsona pomiędzy zmienną SKZ a wybranymi kategoriami dochodów budżetowych – według dzielnic historycznych i grup kwintylnowych – dochody grupy „A”

Rozdział i paragraf DKB	Udział w dochodach własnych	Polska ogółem	ZZP + WLK	GAL + KON	Q1 ZZP + WLK	Q1 GAL + KON
		N = 2489	N = 1012	N = 1477	N = 328	N = 169
9013-55	13,3%	0,104**	0,108**	0,101**	-0,049	-0,019
9019-51	10,2%	-0,211**	-0,215**	-0,192**	-0,144**	-0,089
8995-64	0,6%	-0,013**	-0,043**	-0,016**	-0,114**	-0,161*

Uwaga: opis kategorii klasyfikacji budżetowej jak w tab. 9.

dany majątek. Po trzecie, w stosunku do niektórych z nich funkcjonować mogły ulgi podatkowe, udzielone przez władze lokalne w ramach zachęty lokalizacyjnej. Inna koncepcja, którą możemy nazwać „hipotezą dominacji”, pozwala przypuszczać, iż przyczyną zamożności „najbogatszych” gmin Polski bywa niejednokrotnie wielki zakład przemysłowy, zajmujący quasi-monopolistyczną pozycję na lokalnym rynku pracy. W związku z jego obecnością inne podmioty gospodarcze, będące potencjalnymi płatnikami podatku od nieruchomości, z większymi trudnościami znajdują sobie nisze rynkowe.

Weryfikacja wymienionych powyżej koncepcji wymagałaby przeprowadzenia szerokich badań jakościowych. Inny sposób polegałby na jednostkowej identyfikacji gmin „najbogatszych”, a następnie podjęciu monograficznych badań nad wpływem firm zagranicznych na ich zamożność. Badania takie przekraczałyby jednak znacznie ramy niniejszego artykułu.

Kolejna kategoria, której ilościowe znaczenie w dochodach własnych gmin jest istotne, to dochody z podatku rolnego od osób fizycznych. Jak już wcześniej wspomniano, w przypadku tej zmiennej ujemne korelacje ze wskaźnikiem nasycenia SKZ mają źródło w statusie administracyjnym oraz strukturze dochodów „najbogatszych” gmin Polski. Podatek rolny jest w grupie dochodów własnych jedną z najsilniejszych destymulant: im wyższe dochody z tego podatku gmina posiada, tym jej zamożność (*per capita*) jest niższa. Zasada ta wynika z funkcjonowania odrębnego systemu podatkowego w rolnictwie, pozbawiającego gminy wiejskie istotnych źródeł dochodów (Gilowska, Misiąg 2000).

Ostatnia z analizowanych kategorii dochodów budżetowych to wpływy z różnych opłat, oznaczane symbolem 8995-64. Klasyfikacja ta obejmuje przede wszystkim wpływy z opłaty eksploatacyjnej oraz z opłat i kar za korzystanie ze środowiska. Wpływy te są szczególnie duże w gminach, na których terenie odbywa się eksploatacja surowców lub działa niezwykle uciążliwy dla środowiska naturalnego podmiot gospodarczy. W skali ogólnopolskiej znaczenie tej kategorii dochodowej jest niewielkie – stanowi ona 0,6% kwoty dochodów własnych. Jednakże są gminy, w których opłata eksploatacyjna w latach 1994–1999 zapewniała niemal połowę wpływów stanowiących dochody własne (na przykład Bojszowy, Markłowice, Chełm Śląski). Ujemne związki korelacyjne pomiędzy tą zmienną DKB a nasyceniem w spółki z kapitałem zagranicznym SKZ dadzą się wytłumaczyć tym, że na obszarze wielu gmin „najbogatszych” funkcjonuje zwykle wielki, uciążliwy dla środowiska zakład przemysłowy (kopalnia, huta, cementownia). Ponownie więc pojawia się „hipoteza dominacji” – zakład taki skutecznie zniechęca potencjalnych inwestorów zewnętrznych. Inne wyjaśnienie zwraca uwagę na fakt, iż czyste środowisko jest coraz częściej ważnym czynnikiem branym pod uwagę przez inwestorów (Gorzelał, Jałowiecki 2000). W gminach zdewastowanych przyrodniczo kapitał zagraniczny lokuje się przez to niechętnie.

Szczegółowy przegląd dochodów własnych gmin z punktu widzenia ich związków z kapitałem zagranicznym przyniósł więcej pytań niż odpowiedzi. Trudno wskazać jednoznacznie przyczynę różnic w oddziaływaniu kapitału zagraniczne-

go pomiędzy „najbogatszymi” gminami ziem zachodnich i Wielkopolski a ich odpowiednikami na obszarach byłej Galicji i Królestwa Kongresowego. W trakcie badań pojawiły się jednak pewne interesujące spostrzeżenia, które w tym miejscu jeszcze raz przypomnimy.

- 1) W skali ogólnopolskiej występuje związek pomiędzy kapitałem zagranicznym a poziomem zamożności gmin. Zależność ta jest istotna statystycznie, ale nie- zbyt silna.
- 2) Wpływ kapitału zagranicznego na zamożność układów lokalnych nie jest w Polsce jednorodny. Wpływ ten silniej przejawia się bliżej zachodniej granicy państwa. Na ziemiach dawnego zaboru rosyjskiego i austriackiego występuje również, lecz raczej w jednostkach mniej zamożnych, i charakteryzuje się mniejszą siłą niż na zachodzie.
- 3) Obecność kapitału zagranicznego ma znikomy wpływ na poziom dochodów własnych najbardziej zamożnych gmin dawnej Galicji i Kongresówki; gminy te opierają swoją zamożność na innych podstawach.
- 4) Zarówno w dzielnicach wschodnich, jak i zachodnich procesy lokalizacji kapitału w gminach „najbogatszych” zachodzą z jednakową intensywnością i dynamiką.
- 5) Zróżnicowanie siły związków pomiędzy nasyceniem spółkami z kapitałem zagranicznym a poszczególnymi kategoriami budżetowymi w wielu przypadkach da się wyjaśnić różnicami regionalnymi.
- 6) Zróżnicowanie regionalne związków SKZ-PIT oraz SKZ-CIT wymaga dodatkowych badań. Badania te są potrzebne, gdyż udziały w podatkach dochodowych stanowią istotne źródło dochodów własnych gmin.
- 7) Samorządy gmin regionów wschodnich i zachodnich różnią się co do preferencji dotyczących pozyskiwania dochodów ze składników majątkowych. W gminach regionów zachodnich preferowana jest dzierżawa lub wynajem; w gminach regionów centralnych i wschodnich – sprzedaż.
- 8) Samorządy gmin regionów zachodnich charakteryzują się wyższymi wskaźnikami sprawności instytucjonalnej. Czynniki te ma prawdopodobnie wpływ na jakość przygotowywanych wniosków pożyczkowych, na lepsze stosunki z lokalnymi firmami, jak też na jakość obsługi inwestorów zagranicznych. Stąd też wyższe nasycenie spółkami z kapitałem zagranicznym wśród gmin o wysokich dochodach ze źródeł pozabudżetowych w tych regionach.
- 9) Wyjaśnienie związków korelacyjnych pomiędzy wskaźnikiem nasycenia w spółki z kapitałem zagranicznym a dochodami pochodzącymi z podatku od nieruchomości od osób prawnych oraz wpływami z opłaty eksploatacyjnej może wiązać się z „hipotezą dominacji”. Na obszarze wielu gmin „najbogatszych” funkcjonuje często wielki zakład przemysłowy, zajmujący quasi-monopolistyczną pozycję na lokalnym rynku pracy – zakład taki skutecznie „wypiera” potencjalnych inwestorów zewnętrznych.

Na zakończenie warto zaznaczyć, iż z przeprowadzonych badań wypływa jeszcze jeden istotny wniosek: system dochodów budżetowych w latach 1994–1999

nie zapewniał gminom bezpośrednich korzyści z obecności na ich terenie firm z udziałem kapitału zagranicznego.

Literatura

- Błuszkowski J., Garlicki J., 1996, *Spółki z udziałem kapitału zagranicznego w środowisku lokalnym. Studium lokalnych uwarunkowań ich działalności*, Warszawa: Centrum Badań Marketingowych Indicator na zlecenie Fundacji im. Friedricha Eberta.
- Dziemianowicz W., 1996, „Zróżnicowanie terytorialne aktywności kapitału zagranicznego w Polsce” (w:) M. Jarosz (red.), *Kapitał zagraniczny w prywatyzacji*, Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Dziemianowicz W., 1997, *Kapitał zagraniczny a rozwój regionalny i lokalny w Polsce*, Warszawa: EUROREG.
- Gilowska Z., 1998, *System ekonomiczny samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa: Municipium SA.
- Gilowska Z., Misiąg W., 2000, *Dostosowywanie dochodów jednostek samorządu terytorialnego do norm konstytucyjnych i standardów europejskich*, Warszawa.
- Gorzela G., Jałowiecki B. (red.), 1998, *Koniunktura gospodarcza i mobilizacja społeczna w gminach*, Warszawa: EUROREG.
- Gorzela G., Jałowiecki B., 2000, „Konkurencyjność regionów”, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 1(1).
- Jałowiecki B. (red.), 1996, *Oblicza polskich regionów*, Warszawa: EUROREG.
- Kołodziejcki J. (kierownik zespołu opracowującego), 1995, *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Polska 2000 plus: hipoteza: raport*, tom I, Warszawa: CUP.
- Lodkowska-Skoneczna A.G., Pyszkowski A., Szlachta J. (red.), 1996, *Rozwój regionalny Polski 1990–1995. Raport diagnostyczny*, Warszawa: Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce.
- Smętkowski M., 2000, „Przedsiębiorstwo zagraniczne w otoczeniu lokalnym”, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 4(4).
- Swianiewicz P., 1996, *Zróżnicowanie polityk finansowych władz lokalnych*, Warszawa: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Swianiewicz P., Dziemianowicz W., Mackiewicz M., 2000, *Sprawność instytucjonalna administracji samorządowej w Polsce – zróżnicowanie regionalne*, Warszawa: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Zarycki T., 1997, *Nowa przestrzeń społeczno-polityczna Polski*, Warszawa: EUROREG.
- Zienkowski L. (red.), 1994, *Produkt krajowy brutto i dochody ludności według województw w 1992 roku*, Warszawa: Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN.